

● AK PARTİ ● MHP ● CHP ● HDP ● İYİ PARTİ ● Bağımsız

GÜNDEM

04

Türkiye'de İki Zıt Milliyetçi Akım
Yerleşip Yayımlaşılıyor
Burhanettin CAN

19

CHP: Eski Hâl Muhal,
Yeni Hâl İzmihlâl
Öner BUÇUKCU

22

Mezuniyet Pankartları Üzerinden
ODTÜ'lü Öğrencilerin Zihin Dünyasını Okumak
Mevlüt UĞURLU

30

ORTADOĞU'DAN

*Kurban Bayramı'nızı tebrik eder,
dünya müslümanlarının ve
bütün insanlığın kurtuluşuna
vesile olmasını Yüce Rabbimizden niyaz ederiz.*

Umran

DOSYA

30

Siyasetin Dili ve Sorumluklarımız
Şemseddin ÖZDEMİR

36

Hüsnü Zan Siyaseti Nereye Kadar?
Sıbğatullah KAYA

43

AK Parti Kendisini ve Toplumunu
Yenilemeyi Sürdürebilecek mi?
Ümit AKTAŞ

49

AK Parti ve Geleceği
İnşa Edebilmenin Kodları
Bahadır KURBANOĞLU

56

Görünmez Elin Kıskaçında:
AK Parti'nin Ekonomi Paradigması
Emre SAYGIN & Tahsin YAMAK

61

Küresel Kent Vizyonerliğinin
Yereldeki Uygulama Alanı Kentsel Dönüşüm
Safiye ALTINTAŞ

Sahibi

Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş. Adına
Şemseddin Özdemir

Genel Yayın Yönetmeni

Cevat Özkaya

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Metin Çıgırkıcı

İdare Merkezi

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sok.
Defne Han No: 27/15 Çağaloğlu Fatih-İST.
Tel: (0212) 293 90 41 - (0543) 281 58 85
www.umrandergisi.com
umran@umrandergisi.com
abone@umrandergisi.com

Temsilcilikler

Ankara: (0312) 418 12 77
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44
Isparta: (0246) 223 24 87

DOSYA

65

İktidarın Elden Gitmemesi İçin...
Abdullah YILDIZ

68

Paradigma İçeri Değişimin Kısa Hikâyesi
Kamil ERGENÇ

74

Bir Sorun Olarak Eğitim ve
Kültür Politikaları
Ahmet DAĞ

KÜLTÜR-SANAT

78

Gönül Coğrafyamız
Ahmet ÇAPKU

80

KİTAPLIK

Nasıl Abone Olabilirsiniz?

1. Umran Dergisi'ne abone olmak veya aboneliğinizi yenilemek için 0212 293 90 41 nolu abone hattımızı arayabilirsiniz.
2. www.umrandergisi.com sitemize girip Abonelik sayfasındaki Abone Formu'nu doldurarak abone olabilirsiniz.
Abone Ücretleri (Yıllık/12 Sayı):
Yurt içi: 100 TL (KDV dahil)
Yurt dışı: Avrupa 60 EURO
Diğer Ülkeler: 60 USD
Birim Fiyatı: 10 TL

Abone Ücretini Nasıl Ödeyebilirsiniz?

- 1- 0212 293 90 41 nolu abone hattımızı arayıp kredi kartınız ile ödeyebilirsiniz.
- 2- Posta Çeki hesabımıza abone ücretini yatırarak. (Posta çekine abonenin kendi adını yazmayı unutmayınız.)
POSTA ÇEKİ HESAP NO: 654482
Alıcı Adı: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.
- 3- Banka Hesap numaramıza, abone ücretinizi doğrudan yatırabilir veya internette edebilirsiniz.

BANKA HESAP NO: 8515535-2
IBAN: TR460020500000851553500002
Kuveyt Türk Eminönü Şb.
Hesap: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.

Görsel Yönetmen

Tekin Öztürk
www.tekinozturk.com.tr

Baskı: Şenyıldız Yayıncılık ve Matbaacılık
Gümüş Suyu Cad. Işık San. Sit. No:19 C Blok 102
Topkapı/İstanbul
Tel: (212) 483 47 91-483 48 23

Yaygın, süreli, ayda bir yayımlanır.

Ağustos 2018 Sayı: 288

Yazıların ve ilanların sorumluluğu sahiplerine aittir.
Bu dergi basın meslek ilkelerine uymayı taahhüt eder.
Umran dergisi TÜRDEB üyesidir,

Görünmez Elin Kiskacında: AK Parti'nin Ekonomi Paradigması

24 Haziran'da yakın dönem Türk tarihinin en büyük dönüşümlerinden birisi gerçekleşmiştir. 'Üçüncü Cumhuriyet' olarak nitelendirilen yeni yönetim modelinde yasama-yürütme fonksiyonları arasındaki ayırımın zamanla belirginleşeceği ve parti genel başkanlığı-cumhurbaşkanlığı kimlikleri arasındaki geçişkenlik azalacağı değerlendirildiğinden, seçmen isteklerine birebir muhatap olan parti teşkilatının, ekonomi yönetimini politik ve toplumsal kurallar ile desteklenmiş olan bütünsel bir sistemin önemli bir unsuru olarak kavrayıp daha stratejik alanlara odaklanarak güven, rekabet, kanaat ve itidal anlayışı çerçevesinde yeni bir retorik inşa etmesi beklenmektedir.

Emre SAYGIN & Tahsin YAMAK

24 Haziran seçimleri ile birlikte uzun yıllardır parlamenter rejimle idare edilen Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetim sisteminde kapsamlı bir deği-

şikliğe gidilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi olarak isimlendirilen yeni yapı siyasal rejim tipolojisi itibarıyla Başkanlık sistemine daha yakın durmaktadır. Ancak yasama-yürütme ilişkilerinin -en azından teorik düzeyde- bilinen başkanlık modellerinden farklı şekilde kurgulanmış olması, parti-idare ilişkilerinin pratikte nasıl işleteceğine dair soru işaretlerine neden olmaktadır. Daha açık ifade edilecek olursa, neredeyse her zeminde devlet-millet bütünleşmesini sağlamak suretiyle 15 yılı aşkın bir süreden bu yana defaatle Türk milletinin teveccühüne mazhar olan AK Parti'nin benimsediği ilke ve değerler ile politika bütününün hükümet etme fonksiyonunu icra eden ve teknokrat yönü ağır basan kabineye hangi araç ve metotlarla aktarılacağı sorunsalı ortada durmaktadır. İlk bakışta partinin genel başkanlığı ile cumhurbaşkanlığı vazifesini aynı kişinin deruhte etmesi dolayısıyla bahsedilen riskin bertaraf edileceği düşünülse de, sisteminin doğası gereği yasama-yürütme fonksiyonları arasındaki ayırım zamanla belirginleşecek ve parti genel başkanlığı-cumhurbaşkanlığı kimlikleri arasındaki

geçişkenlik azalacaktır. Bu durumda seçmen isteklerine birebir muhatap olan parti teşkilatının daha stratejik alanlara odaklanarak siyasal sistemin devamlılığı, hukuki

nizamın güvenilirliği, ekonomik istikrarın sürdürülebilirliğine yönelik makro politika alternatiflerini tespit ederek yürütmenin yoluna ışık tutması makul görünmektedir.

Algılar ve Gerçekler

AK Parti kurulduğu günden itibaren siyasal kimliğini muhafazakâr demokrat olarak tanımlamış ve seçim beyannamelerinden parti programlarına kadar birçok strateji ve politika metninde de bu veya bağlantılı kavramlara atıf yapmıştır. Muhafazakâr olması dolayısıyla geleneğe ve değerlere yaslanan muhafazakâr demokrasi kavramı, demokrat olma yönüyle de "evrensel" standartları yakalama iddiasını taşımış ve bizzat Recep Tayyip Erdoğan'ın ifadesiyle, "*kendi düşünce geleneğimizden hareketle, yerli ve köklü değerler sistemimizi evrensel standarttaki muhafazakâr siyaset çizgisiyle yeniden üretmek amacındadır.*" şeklinde siyasal parti kimliğine tahvil edilmiştir.

Bu doğrultuda siyasal, toplumsal ve ekonomik yaşama dair bazı genel geçer kurallar vazedebilme

kabiliyeti bulunsa da, esasen hem tarihi tecrübe ve köklerden hem de modern Batı paradigmasından beslen muhafazakâr demokrasi düşüncesi kendi içinde diğerkâmlık-şahsi menfaat, inanç-rasyonalite, aile-birey, kanaat-tüketim gibi alanlarda bir takım ikilemleri barındırmaktadır. Siyasal ve toplumsal alana dair tercih zorluklarını/çıkılmazlarını şimdilik bir kenara koyacak olursak, konumuz özelinde yani ekonomi politikaları cephesinde, muhafazakâr düşünce temelinde geliştirilmiş/saptanmış bir bütünsel model bulunmadığından cari serbest piyasa ekonomisi sisteminin dayattığı koşullar ağır basmıştır. Bu gerçeklik AK Parti kimliği ve kitlesel tabanın beklentileri ile hükümetlerin politika tercihleri arasında belirgin farklılıklar doğurmuş ve -milli beka mücadelesi bilinciyle sandığa kısmen yansımış olsa dahi- seçmen nezdinde eleştirel reaksiyonlar gelişmesine neden olmuştur. Keza bu husus 24 Haziran seçimlerinde parti oylarına yansımış ve Cumhurbaşkanı tarafından da “Milletimizin sandıkta partimize verdiği mesajı da aldık.” şeklindeki beyanıyla da doğrulanmıştır. İşte 18 Ağustos'ta yapılacak AK Parti 6. Olağan Büyük Kongresi parti kadrolarının yenilenerek tazelenmesi ve bu doğrultuda zamanla geri plana düşmüş bulunan muhafazakâr demokrasi düşüncesinin tekrar partinin entelektüel zihin dünyasına ağırlığını koyması bakımından önem taşımaktadır.

Riskler ve Retoriğin İnşası

Toplumsal talep ve beklentiler ile siyasal yönetim erki arasında adeta katalizör rolü üstlenmesi beklenen AK Parti'nin, Türkiye Cumhuriyeti'nin içerisinde bulunduğu varoluş mücadelesinin doğurduğu çok yönlü risk ve tehditlerini de algılayıp en doğru şekilde tanımlayarak, özellikle ekonomi alanında etkili bir politika bütünü geliştirmesi beklenmektedir. Öyle ki bir yandan küresel ekonomideki gelişmeler yayılma etkisiyle

özellikle Türkiye'nin de içerisinde tasnif edildiği gelişmekte olan ülkelerde derin etkiler ortaya çıkarmakta, diğer yandan ise son on yılda vuku bulan gelişmeler nedeniyle siyasi, hukuki, idari ve sosyal alandaki iç riskler -15 Temmuz darbe girişimi sonrasında yoğun bir restorasyon sürecine girildiyse de- potansiyel tehdit unsurları olarak gündemdeki sıcaklığını korumaktadır.

Bu bağlamda AK Parti kadrolarının Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle birlikte hız ve etkinlik kazanması beklenen yeni yönetim mimarisinin şekillenmesinden dış dünya ile yürütülen politik ve ekonomik ilişkilere, hukuk güvenliğinden sosyal normalleşmeye kadar seçmen nezdinde güven algısını kuvvetlendirecek kapsamlı bir politika tabanı ve yeni bir retorik inşa edilmesine ön ayak olması beklenmektedir.

Şimdiye kadar geri planda kalan ya da ihmal edilen toplumsal değerlerin önce lenmesi ve politikalar içerisindeki ağırlıklarının hissettirilmesi, sosyo-politik aktörler arasındaki ilişki formlarının çatışma zemininden iletişim zeminine kanalize edilmesi, yasal altyapının yeni bir bakış açısı ve kavram örgüsü dâhilinde dönüştürülerek tahkim edilmesi gibi prensipler bu kapsamda gereken en kritik hususlar olarak akılda tutulmalıdır.

Yeni dönemde reform siyaseti karşılıklı anlayış, sağlam irade ve sürdürülebilir kurumlar ekseninde şekillenmeli ve yeni dönemin kodlarının “eski” Türkiye'nin dili ile benzeşmemesine azami özen gösterilmelidir. Aksi durumda çürük bir temel üzerine bina edilmiş gösterişli bir yapının akıbeti ile karşılaşmak işten bile olmayacak, son dönemde hissedilen büyük dış baskı ve yoğun ekonomik saldırılar karşısında ülkesi ve milletiyle topyekûn büyük bir yıkımın eşğine sürüklenmek kaçınılmaz bir hal alacaktır.

Tehdit unsurlarının çok yönlü olması geliştirilecek savunma mekanizmalarının da kapsamlı ve dirayetli olmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda ekonomi yönetiminin karşı karşıya bulundu-

Yeni dönemde reform siyaseti karşılıklı anlayış, sağlam irade ve sürdürülebilir kurumlar ekseninde şekillenmeli ve yeni dönemin kodlarının “eski” Türkiye'nin dili ile benzeşmemesine azami özen gösterilmelidir. Aksi durumda çürük bir temel üzerine bina edilmiş gösterişli bir yapının akıbeti ile karşılaşmak işten bile olmayacaktır.

ğu risk faktörlerinin olası etkilerinin bertarafına yönelik stratejik önceliklerin tayini ve önlemlerin tertibinde de AK Parti'nin belirleyeceği prensiplerin gerçekçi, etkili, tutarlı ve birbirlerini destekler özellikte olması önem arz etmektedir.

Kurumlar ve 'Güven'

Üreticiden tüketiciye, tasarruf sahiplerinden yatırımcılara kadar iktisadi aktörler nezdinde *güven* tesis etmek günümüz ekonomisinin işleyişi açısından olmazsa olmaz bir koşuldur. Karar verme ve/veya kararlarını hayata geçirme aşamasında ani ve beklenmedik bir siyasal türbülans, sosyal travma veya ekonomik istikrarsızlık yaşanmayacağı hususunda mutmain olabilen yani en azından kısa ve orta vadeli perspektifi net olan iktisadi aktörlerin davranışları pozitif yönde teşvik edilmiş olacaktır. Peki, bu nasıl mümkün olabilecektir?

Bu noktada kurullar ve kurumların hâkim olduğu bir yönetim modeli elzemdir. Kuşkusuz bu, toplumsal alışkanlıkların da değişmesi zaruretini beraberinde getirmektedir. Zira bireylerin davranış kalıpları/özellikleri, bireylerden müteşekkil sivil ya da resmi her türlü organizasyonun adeta ruhunda mündemiçtir. Toplumsal yaşamın her katmanını düzenleyen kurumları benimseyen ve kurallara saygı gösteren bir toplumda siyasetçisinden ticaret erbabına kadar bütün aktörler de bu tavrı ve tarzı benimsemek durumunda olacaklardır. Kişisel inisiyatiflerden ziyade prensiplerin öne çıktığı, problem-odaklı değil sistematik bir yaklaşımın benimsendiği güvenilir bir yönetim mimarisinde güven algısı daha da pekişmiş olacak; gri/ muğlak alanlar seyredtiğinden kısır prosedürlerin hızlandığı ve işlem maliyetlerinin azaldığı teşvik edici/ön açıcı kurumlar çalışmaya başlayacaktır.

Örneklendirecek olursak, temel kamu geliri olan ve aynı zamanda da hem bireysel düzeyde vatandaşların hem de kurumsal organizasyonları en önemli yükümlülüğü olarak vergi sisteminin işleyişi kritik yapısal problemlerin başında gelmekte ve bu yönüyle iç ve dış ekonomik aktörlerin kararlarına negatif yönde tesir etmektedir. Bu durum, vergi yapısı ya da bağlantılı hususların kamu otoritesi tarafından salt bir kamu geliri aracı olarak görülmesi, mükellefler açısından ise kaçınılacak bir yükümlülük olarak algılanmasından ötürü ikili taraflı bir açmaza dönüşmüştür. Vergi

mevzuatının sadeliğinden vergi uygulamalarının adaletine, bilinçli ya da bilinçsiz şekilde süregelen sektörel vergi bağışıklıklarından etkin bir vergi denetim ve gözetim mekanizması bulunmamasına kadar birçok problematik sorun iktisadi aktörlerin güven algısını azaltmakta ve davranış biçimlerini vergiden kaçınma, hatta çoğunlukla vergi kaçırma şeklinde dönüşmesine sebebiyet vermektedir. Böylece hem sürdürülebilir ve adil bir kamu gelirleri politikası yürütülememekte hem de vergiden kaçınan ya da vergi kaçıranların tespiti ve sair işlemler için kamu kaynağının verimsiz şekilde kullanılması söz konusu olabilmektedir.

Düzenlemeler ve 'Rekabet'

Muhafazakâr demokrasi düşüncesinin devletin ekonomi içerisindeki dengeleyici ve regüle edici rolüne de vurgu yapılmak suretiyle önerilecek ikinci husus gerek yönetsel gerekse operasyonel anlamda düzenleme, gözetleme ve denetim yoluyla *rekabet* ortamını oluşturması ve böylece kaynakların en etkin şekilde dağıtılmasına olanak sağlamasıdır. Aslında ne bürokrasisi ne de ekonomik aktörler regülasyon kavramına ya da düzenleyici ve denetleyici kurumlara/kurullara yabancı değillerdir. Fakat bahse konu öneri, mevcut düzenleyici kurum veya kurulların bürokratik oligarşiyi besleyen bazen etkisiz, bazen kısıtlayıcı, bazen ise ahenksiz/koordinasyonsuz bir görünüm arz eden uygulamalarından ziyade makro planda (özlü ve uygulanabilir hukuki metinler üreten) yasama, (muhtelif piyasaların ihtiyacına göre esnek politikalar geliştirebilen) yürütme ve (piyasa aksaklıkları ile ihtilafları hızlı ve adil şekilde çözüme kavuşturabilen) yargı kurumları ile mikro ölçekte (uygulamadan kaynaklanan sorunları politika yapıcılara aktarabilme kapasitesi bulunan) sivil piyasa aktörlerinin etkili bir yönetim modeli çerçevesinde bulunduğu bütünsel bir arayışı ifade etmektedir.

2001 krizi sonrasında özellikle bankacılık ve finans sektöründe Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ve Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) vasıtasıyla etkili bir regülasyon sağlanmış ve nispeten iyi işleyen bir rekabet ortamının tesis edilmesi mümkün olmuştur. Ancak radyo ve televizyon sektörü, bilgi teknolojileri sahası, enerji piyasası gibi alanlarda hâlihazırda yeterli nitelikte düzenleme yapılabildiğini ve

gerekli rekabet ortamının oluşturulabildiğini iddia etmek oldukça güçtür. Keza kamu kaynaklarının etkin kullanımını sağlamak üzere kamu idarelerince yürütülen ihale iş ve işlemlerinin de yeterli düzeydeki bir rekabet ortamında gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir!

Bu durum bir yönüyle mevzuat zemininin geniş ve karmaşık olmasıyla ilgili iken, öte yandan da bürokrasinin keyfi uygulamalarında ve regülasyon kurumların tutarsız kararlarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle düzenlemelerin en temel amacı olan rekabet ortamının oluşturulması suretiyle kaynak kullanımının etkin hale getirilmesi hedefine ulaşamamaktadır.

Birçok alanda düzenleme ve dolayısıyla da rekabet eksikliği bulunduğu cihetle farklı örnekleri zikretmek mümkünse de konunun esasına temas etmek bakımından doğrudan vatandaşların algısına hitap ettiğinden özellikle yönetsel sistemlere rastlanabilen sağlık sektörü (hastane, klinik ve eczane) ile mevzuata aykırı şekilde ve çoğunlukla da bila kural işleyen ulaşım sektörüne (taksi, minibüs ve dolmuş) yönelik düzenleme ve gözetim mekanizmalarının rekabetçiliği teşvik edecek şekilde çalıştırılmasının önemine vurgu yapmak yerinde olacaktır.

Keza güncel bir mesele olarak canlı hayvan ve et piyasasındaki aksaklıkları ya da tarım sektöründeki etkinlik problemlerini de bu bağlamda zikretmek mümkündür. Canlı hayvan yetiştiriciliğine yönelik planlı bir alan tahsisi, finansman metodu ve yönetim modeli öngörülemediği gibi sektörün devamlılığını sağlayacak alt üniteleri teşvik edecek mekanizmalar da şahsi inisiyatifler ve kayıtdışı yöntemler dâhilinde yürütülmektedir. Benzer şekilde oldukça yüksek bir tarımsal üretim kapasitesi bulunmasına rağmen, tarımsal üretimde arazi ve tarım ekipmanı yönetimine ilişkin kaynak etkinliğini sağlayacak yerel girişim metotları oluşturulabilmiş değildir. Bu sebepten ötürü kötü niyetli spekülasyon girişimleri ya da ani şoklar sebebiyle doğrudan vatandaşın refah düzeyini olumsuz yönde etkileyen sonuçlar ortaya çıkabilmekte, siyasi yönetim sorumluluk altına girebilmektedir.

Birikim ve 'Kanaat'

Güven ve rekabet ortamı ile birlikte önemli bir diğer unsur da 'sınırsız' tüketim kültürünün diz-

ginlenmesi hususudur. Tüketicinin kontrol altına alınarak *kanaat* bilincinin geliştirilmesinin kişilerin bedensel ve psikolojik sağlıklarından toplumsal ve ekonomik işleyişin sıhhatine kadar birçok faydası bulunmaktadır. Dar çerçevede bireysel ve ailevi düzeyde maddi dengenin sağlanması, geniş perspektifte ise bütün bir sosyo-ekonomik yaşama ait kaynakların olabilecek en faydalı şekilde yönlendirilebilmesi/dağıtılabilmesi kanaat kültürü ile mümkündür.

İktisat teorisi penceresinden daha da basitleştirip somutlaştıracak olursak, veri gelirin ne kadarlık bir kısmının tüketilip/harcanıp ne kadarının tasarruf edilerek yatırımlara kanalize edileceği önem taşımaktadır. Kişi başına düşen ortalama gelir seviyesi düşük olan ülkelerde harcanabilir gelirlerinin büyük bir kısmını temel ihtiyaçları için sarf etmekte olduklarından tasarruf eğiliminin düşük olması belki kabul edilebilir. Ancak ortalama 10.000 dolar kişisel gelir düzeyini aşan Türkiye'de tasarruf eğiliminin (özellikle de toplumun önemli bir bölümünün inanç eksenli hassasiyetlerine de referans verilip uygun enstrümanlar oluşturularak) yükseltilmesine yönelik teşvik kurumlarının çalıştırılması zaruri hale gelmiştir. İlk bakışta azalan tüketicinin piyasalarda daraltıcı etki doğuracağı düşünülse de, kısa vadeli bu sonucun orta ve uzun vadede düzenli bir şekilde artan tasarruf oranlarının sürükleyici etkisi altında yatırım, üretim, istihdam ve ücretler üzerinde pozitif tesir göstereceği gibi sosyal dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirecek kurum ve organizasyonların da önünü açacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye, 2017 yılı itibarıyla milli gelirinin yaklaşık %60'ını tüketime ve %15'ini kamu harcamalarına yönlendirip %25'ini tasarruf etmektedir. Yatırımların milli gelire oranı %30'lara yaklaştığı cihetle yatırım-tasarruf dengesi -5 düzeylerine ulaşmakta ve bu negatif görünüm nedeniyle dış finansal kaynaklara bağımlılık oluşmaktadır. Daha evvel bahsettiğimiz güven eksiklikleri ve rekabetçiliği kısıtlayan piyasa aksaklıkları nedeniyle potansiyelinin gerisinde doğrudan yatırım çekebilen Türkiye, anılan açığın finansmanına ilişkin makro riskler dolayısıyla küresel likidite daralmalarından olumsuz etkilenmek suretiyle döviz kuru-faiz-enflasyon fasit dairesine mahkûm kalmaktadır.

Açık pozisyonun finans piyasalarında ortaya çıkardığı daraltıcı etkinin hafifletilmesi için faiz-

lerin arttırılması durumunda reel sektör olumsuz etkilenmekte ve dolaylı kanallardan işsizlik ve tüketici enflasyon yükselmekte; faizlerin piyasa beklentilerinin altında tutulması halinde ise yüksek miktarda yabancı para çıkışları ile bağlantılı olarak döviz kuru ve üretim maliyeti artışları marifetiyle benzer bir stagflasyonist ortamın fitili ateşlenebilmektedir.

Bu noktada Türkiye'nin en önemli avantajı, uzun bir süreden bu yana kamu kesimi açığının dizginlenmiş olmasının reel ve finansal piyasalar üzerindeki mali ve psikolojik baskıyı hafifletmesi gerçeğidir. Bu önemli avantaj, özel kesimin yurtiçi tasarruf eğiliminin yükseltilmesi bakımından maliye politikası tedbirlerinin de aktif şekilde devreye konulmasına fırsat vermektedir. Bankacılık sektörü itibarıyla tüketici kredilerinin kısılması yanında, yatırım malları dışındaki ithalata konu her türlü tüketim malları hakkında kısıtlayıcı maliye politikası ve dış ticaret tedbirlerinin yürürlüğe konulması bir yandan cari açık problemiyle baş ederek ödemeler dengesini sürdürülebilir kılmak, diğer yandan ise iç tüketicinin tasarruf isteğini dönüştürmek bakımından kritik bir hamle olabilecektir. Tabi bu uygulamanın, tasarrufların kanalize edilebileceği, toplumsal değerlerle uyumlu çalışabilecek finansal müşevvikler (hızlı ve ulaşılabilir altyapı ve yatırım aracı çeşitliliği) ile desteklenmesi de önem taşımaktadır.

Kanaat kültürü ve tasarruf alışkanlığı, hem bireysel düzeyde hem de kurumsal planda maddi ve finansal dengenin sağlanması ve borçlanma alışkanlığı olabildiğince törpülenmesini sağlayarak psiko-sosyal yaşam ve toplumsal ilişkiler üzerinde de olumlu yönde etki de bulunacaktır.

Refah ve 'İtidal'

Nihayet en önemli paradigma değişikliklerinden birisi de ekonomik büyüme politikalarında yaşanmalıdır. Salt siyasi beklentilere yaslanan ya da istatistiklere oynayan bir ekonomik performans artışı uzun vadede güven aşınması, piyasa bozuklukları, sektörel dengesizlikler gibi olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Dolayısıyla yüksek ve hızlı ancak dengesiz ve belirli bir alana abanan ekonomik büyüme yerine dengeli, planlı, öncelikleri ve odak noktaları tayin edilmiş bir *itidal-*

li ekonomik performans artışı daha tercih edilebilir görünmektedir.

Esasen itidalli büyüme seçeneği Türkiye'nin karşı karşıya olduğu jeo-politik ve jeo-ekonomik risklerin ortaya çıkardığı kırılğan ve istikrarsız ortamın daha sağlıklı ve konsantre şekilde yönetilebilmesine de yardımcı olabilecektir. Hinterlandında meydana gelen savaş ve sair iç karışıklıklar nedeniyle karşı karşıya kalınan göç ve askeri müdahale kaynaklı maliyetler vadeye yayılabilecek; özellikle finansal piyasalar aracılığıyla vuku bulan ve ekonomik yapı üzerinde kalıcı etkiler bırakma potansiyeli bulunan yoğun ekonomik saldırılar izole edilebilecektir.

Uzun soluklu olan ve salt gelir artışından ziyade topyekûn sosyal refah artışı öngören bir büyüme politikasının en önemli etkilerinden birisi de gelir dağılımı üzerindeki düzeltici etkisinde aranmalıdır. Öyle ki itidalli ekonomik büyüme sayesinde öncelikle güvenli bir kalkınma patikası yakalanacak, aynı zamanda da toplumsal refahı aşındıran fiyat istikrarsızlıkları ve piyasa aksaklıkları ile de etkin mücadele edilmiş olacaktır.

***

24 Haziran'da yakın dönem Türk tarihinin en büyük dönüşümlerinden birisi gerçekleşti ve içinde bulunduğumuz evre siyaset çevrelerinde 'Üçüncü Cumhuriyet' olarak nitelendirildi. Adı her ne olursa olsun yazı boyunca zikrettiğimiz bir kısım prensiplerin yanında, yeni ufuklara yol alınan şu süreç için en kritik önceliğimiz, Cumhurbaşkanının ifadesiyle "*bu ülke münevverlerinin vicdanı*" olan Alev Alatlı'nın, "*Sistemler onları kuvveden fiile çıkartan ve idame ettiren insanların niteliğiyle kaimdirler. Ehil bir atanmışın vezir edebildiği bir halkı, işinin ehli olmayan bir seçilmişin rezil edebildiği de sır değil. İster monarşi, ister meşrutiyet, ister parlamenter, isterse bizim şimdi denediğimiz başkanlık sistemi olsun, toplumların bir avuç iyi niyetli ve ehil insanın yüzüsu hürmetine ayakta kaldığını kadim tarih teyit ediyor. Sistem kendi başına bir değer değil, değerini sistemi çalıştıranların liyakati belirliyor.*" şeklindeki tespiti doğrultusunda ekonomi yönetimini politik ve toplumsal kurallar ile desteklenmiş olan bütünsel bir sistemin önemli bir unsuru olarak kavrayıp ehil insanların adanletli ellerine bırakmak olacaktır.